

preobernejo, se najpred močijo, to je, položé se v otepke zvezane za več tednov v vodo, ali pa se razgernejo po travnikih in sternih, da zrak, rosa in dež jih zamorejo omehčati in goditi. Ravna se pa to, da gumi ali rastlinski lim, ki v naravnem stanu steblične nitke močno vkup derži, se raztopí in končá, tako da nitke se lahko od steblic ločiti dajo.

Tako pripravljéní lan ali konoplja se suší, zatem pa tare, kar pridne terice v posebnih terlicah doveráijo. Potem ga je treba držati, da lanéne nitke v nar tanjši delica se razcepijo, bolj kratke se od bolj dolgih ločijo in posredne ravnobežno se vkup položé. Za to delo se rabijo ali ročni derzaji ali posebne derzajne mašine.

Derzani in očišeni lan potem predejo. To se dela ali na vretenu, ali na kolovratu, ali na posebnih mašinah za presti.

V naj starejših časih so predli samo z vitlom ali vretenom; to je bilo nar bolj častitljivo orodje človeške marljivosti, katero se je v rokah nar imenitniših žen vidilo; kaj pravim, clo knežinje in kraljice in njih hčere so predle, ter se niso sramovale tega potrebne dela. Cesar Dragojlo Véliki, eden naj mogočniših in naj modriših vladarjev, ktere zgodovina pozná, skorej ni upotreboval družih oblačil, kakor tistih, ktere ste mu žena in hči njegova bile spredle in stkale.

Za tkanje namenjena preja se po navadnem kolovratu prenese na leséne ceví (Bobinen), in od tod napné na statve. Včasih jo tkavci prej še belijo al v lugu kuhajo.

O tkanju na statvah se versta dolgih ravnobežnih nit, osnova (die Kette ali der Zettel) z drugimi nitmi, z otkom (Einschlag) navpik in križaje se s prvimi prevleče; poglavitni deli statev so pa sledeči: vratilo, persno vratilo, čolnek ali snovavnica, cvek ali duša, cev, berde, grebén itd.

Dotkano platno se čisti, kuhaje ga v lugu; potem se béli.

Platnine je več verst. Je lanéno in konopnje platno, potem kakor je al iz lanú, al iz konoplje narejeno; tančica (Battist) iz nar tanjšega prediva prav gosto vtakano platno; damašteno platno (Leinendamast) iz lanénega prediva napravljena, svilnatemu damastu prilična tkanina, ktera s cveticami in podobami je ozaljšana, in trojnik (Drillich), platnenemu damastu podobno pletivo. Naj debelejša versta od platna ste hodnik in grobo platno.

Tkavcevo delo se kaže ko jako zanimivo opravilo. O vsih časih, pri vsih narodih so ljudje, tudi naj bolj imenitni, s tkanjem se pečali, ter ga visoko cenili. In zares! Ponositi se smé marljivi tkavec, da več veljá, kakor navadno misli svet.

Od zibelke do groba potrebujemo vsi tkavskih izdelkov. Komej stopi novorojenček na beli svet, v neprijetno merzlo življenje, mora tkavec mu prvo oblečico podati; pa oblečica rase z otročičkom vred in odeja ga vedno in povsod. — Kader se človek veselja ali žalosti razjoka ter mu solze se vlijejo spod očí, je tkanina, v katero skriva obličje svoje; tkanini zaupa tugo in radost svojo. In ko je zadnja ura bila dotekla, in so človeka k večnemu počivanju položili v hladni grob, zopet je treba tkavčevega izdelka — pertenine bele, da mertvo truplo zavijejo v njo. Tkavec je tedaj, ki prvo in zadnjo oblačilo človeku podá! J. Š.

Potovanje po okrajnah natoroznanstva.

Žveplo in njegove zveze.

Konec 1. oddelka.

Pervo vprašanje je: od kod se dobíva toliko žvepla, da ga za vse obertnijske potrebe teško kadaj zmanjkalo

bode? Pri tem vprašanju nam nehoté na misel pridejo tiste ognjene góre, od katerih je znano, da že od nekdanj žveplo bljujejo in se zatega voljo še dan današnji žveplíce ali žvelpljene gore imenujejo. Iz žrela teh ognjenih gor (vulkanov) se valí neprenehoma bel dim, ki se človeku na persi vlega, da ga zadušiti žuga, in je sopúh žvepla in žvepljene kislíne. Te góre so prvotne in prave fabrike žvepla, v katerih se z žveplom navdane rude kuhajo, žveplo od rud loči in v podobi dima iz žrela valí. Dim se vseda polagoma na zemljo in ohlajen se spremenuje v žvepljene drobce, kakor se ohlajeni vodeni sopár na pokrovu lonca zbera v kapljice ali kakor se rosa dela iz ohlajenih vodenih soparjev podnebja. Čeravno v primeri z vodenimi sopari in z ogeljno kislíno le malo žvepljenega sopúha iz ognjenih gor na dan pride, je okrog njih vendarle žvepla na debelo, — to nam pričuje, koliko sto in sto let bljujejo te gore že žveplo. V žrelu žvepljene gore, ki se Purace imenuje blizo Popaján v Kolumbii, južne Amerike, se nahaja žvepljena skorja poldrugí čevelj debela, in če, na priliko, kako dilo ali kako poleno tje položiš, je v malo dnéh vse polno žvepljenih vledencov (kristalov), kateri so se napravili iz drobcov žvepljenega sopúha.

Žrela gorečih gor so tedaj pred vsem tiste mesta, iz katerih globočin ogenj žveplo na dan meče. Malokdo je bil še v stanu, v tako žreló se podati, ker žerjavica (lava) v njih in zadušivni sopuhi žugajo smert prerdznemu preiskovavcu. Da bojo pa bravci naši le majhen zapopadek imeli od grozne velikosti takega žrela, jim hočemo popisati votlino — ognjeno jezero — naj večjega žveplobljivnega žrela na svetu, ki se imenuje Kilauea na Havaii južnega morja. Je pa to žreló kotel poltretjo miljo širok in čez 1000 čevljev globok. Le tam pa tam kak šopek suhe trave molí iz gole, sive in s penencem (Bimsstein) posute zemlje te gore; v močirni okolici in med stenami razpók, skozi ktere žvepljeni in vodeni sopuhi puhté, pa rase obilo praprota in zelení celó naša rudeča jagoda. Iz enega konca tega grozno velicega žrela se valí gost dim, ki je žvepljeni sopúh gorečega jezera, včasih zašviga kak plamen med valovi črnega dima iz žrela. Veličasten pogled je! Visoko gori vidiš s snegom pokrite verhunce veličanskih snežnikov Mauno-Ro in Mauno-Kea imenovanih, ko jih ravno juterna zora ozlatuje, — globoko doli v temni noči svetli plamen gorečega jezera, ki razsvetljuje okajene stene, skozi ktere se lava na dan valí! In potem ognjeno jezero samo — misliti si moraš čez pol milje veliko ponikvo, v kateri se, kakor scer v jezeru voda, tukaj plameča žerjavica pretaka in se kakor valovi morja valí proti bregu. Zgoraj je svitli dan, tū spodej žari kakor kri rudeč plamen v ponočni tamoti. Za trenutek vgasne plamen, valovi žerjavice potihnejo in sivočerna skorja se naredi po nji. Al berž razpokne ta odeja, in iznova začne vreti; ognjeni valovi se dervé kakor malo pred, in bregovi ognjenega jezera kakor tudi stene in razpokljine žrela so ob kratkem pokrite s silnimi kupi žvepla tako, da bi iz same te gore ga cela Europa dosto imela, ako bi ne bilo tako nevarno tū sem po-nj hoditi in bi izvoznja ne bila tako težavna.

Listeč za podúk in omiko.

Besedica od volitve staní.

Morebiti ni na svetu nič težjega kakor po pravem poklicu si svoj stan izvoliti. Ni tedaj čuda, da je toliko ljudi na svetu, ki so zgrešili pravo pot svojemu življenju! Pa zakaj je to tako teško? Zato, ker si svoj stan volimo ob času mladosti. Nočemo sploh poterđiti starega pregovora, da „mladost je norost“; res pa je, da mladost je nezrelost. Kako more tedaj to

vsakikrat godno biti, kar smo izvolili negodni! Pa so nam morebiti naši stariši, naši žlahtniki, naši oskerbniki stan volili, ki imajo že skušinj dovolj in nam zamorejo naj bolje svetovati? Svetovati nam znajo, radi verjamemo, zares kaj pametnega in dobrega, in po svojih mislih naj boljšega, — ali pa so oni tudi tako bistroumni bili, da so spoznali našo dušno in telesno zmožnost, da so zasledili to, kar v nas še skrito spi? To je tisto važno vprašanje, na katero nam mnoge skušnje dostikrat ravno nasproten odgovor dajejo. Gotovo je, da iz marsikterega semena bi se bil izcimil žlahen sad, ko bi bilo seme prišlo v pravo, njemu primerno zemljo, namest da vsajeno v nepravšnem polju je hiralo in rodilo malopriden sad, ali da je popolnoma poginilo. Dostikrat se sliši po pravici: „za tega bi bilo tudi bolje, če bi bil kaj družega!“

Med nekterimi stanovi ali prav za prav med opravi nekterih stanov je tako malo razločka, da je res vse eno, ali si je kdo ta ali uni stan izvolil: v vsakem takem zna človek zadovoljen biti in sposoben opravljati dolžnosti svojega stanú, kakor je treba in prav. So pa nasproti stanovi, ki se močno razločijo od družih; tū ni vse eno: kterege smo si izvolili.

Ne, da bi govorili tū le od same zadovoljnosti s svojim stanom. Od poklica k temu ali unemu stanu govoreči mislimo tudi na sposobnost ali pripravnost k temu ali unemu stanu. Če bi mogoče bilo, da bi vsak tisti stan nastopil, za kterege je pripraven in včasih tako rekoč za-nj rojen, kako delječ bi jo bil že marsikdo pripravil. Poglejmo na naše samoúke v mnozih rokodelstvih: kakošni umetniki bi bili ti možje, če bi bili priložnost imeli, da bi si bili bistro svojo glavo navdali z vsimi potrebnimi poduki, brez katerih ne more človek doseči nobene popolnosti v nobenem stanu. Tako grejo vsi ti samoúki v zgubo za umetnijo in obertnijo, namest da bi bili na srečnejši poti domovini v čast in prid.

Nasproti tem, kterim je Oče nebeški obilo talentov podaril, po kterih bi bili lahko celi in pravi možaki v svojem stanu, če bi bile okolišine in premoženje jim pripustile stan si izvoliti po njih pravem poklicu, vidimo dosto praznih buč na mestu unih, ki niso za nobeno rabo, kakor to, da s svojim životom izpolnujejo mesto, na katero so posajeni.

Veliko je poklicanih, malo pa izvoljenih. To vidimo tudi pri marsikterem mladenču, ki si Bog vé kaj vse domišlja, da vé in da zna biti. V ošabni prevzetnosti se dela velikana, čeravno je le komar ali k večjem — muha. Marsikdo si misli, da je poklican za veliko, čeravno je izvoljen le za malo. Tiste nepokojne vešice piče pameti, ki mu švigajo po glavi — misli — da so pravi plamen izverstnega bistroúma, in tako ga te veše dostikrat zapeljejo, da zgreši svoj pravi poklic.

Tako je napotkov veliko, da si mladi človek ne izvoli tistega stanú, h kteremu je prav za prav poklican; pglavitni pa so: nezrellost let, v kterih si mladost voli svoj prihodnji stan, in lahkomiselnost, s katero se ta ali uni stan izbere, — pomanjkanje pripomočkov, tisti stan nastopiti, kteri je po njegovem sercu, — in pomanjkanje tistega spoznanja, od kterege je že star modrijan pravil, da je naj večja učenost, namreč „spoznanje samega sebe“. Treba je sv. Duha goreče prositi, da mladenča o tem razsvetli, da spozná: koliko veljá in kaj utegne biti, da bo kadaj vreden ud družbe človeške.

Če družih ovér ni in da zamore mladenč svobodno svoj stan voliti, naj pri volitvi svojega stanú sam sebe resno prevdarja: za kateri stan čuti pravi nagib (v sercu, in po tem naj pošteno sam sebe presodi brez samoljubja in brez strasti in enostranosti: ali je tudi

glava s telesom vred sposobna in zmožna za tisti stan, kamor ga serce vleče. Le po soglasju obéh bomo srečni v svojem stanu in na svojem pravem mestu kadaj.

Novičar iz mnogih krajev.

Ker se je od več strani popraševalo: ali tista postava, po kateri je odkupljenje od vojaškega stanú ustavljeno, tudi za take veljá, ki še niso dosto stari, pa se že naprej odkupiti želé, je vis. vojno poveljništvo sklenilo: da tudi tako odkupljenje ni pripušeno, dokler una postava veljá. — Dunajski častniki oznanjajo, da bo vlada za ustanovitev prave veljavšine našega dnarja in za poplačanje mogočih primanjkev prihodnjih let spet 350 mil. gold. na pósodo vzela in ta zajém že te dni razpisala; nihče ne bo prisiljen, da bi se moral vdeležiti tega zajéma, vendar se bo obrnila na domoljubje vsih ljudstev, da ji bo vsak po svoji moči večji ali manjši znesek posodil; če pride več kakor 350 milionov skupej, bo povišala zajém na 500 milionov; za 95 fl. bo dala obligacijo za 100 fl.; činže bo plačevala po 5 odst. in v srebru; pglavitni namen tega zajéma je, dolg pri banki poplačati noter do prvotnih 80 milionov in tako napraviti, da bojo banknoti spet ravno tisto ceno imeli, kakor srebro in da bo po tem takem nehal že več let terpeči nadavek (ažio) na papirnati dnar; drugi namen je primanjtkavo poravnati, če bi utegnili prihodnje leta državni stroški večji biti od dohodkov. — Dunajska banka je razglasila stan svojega premoženja poslednjih kvatrov in je skazala, da zadnji dan preteklega mesca je imela gotovine v srebru za 44 milionov in 454.357 fl., — banknotov pa je bilo med ljudstvom za 305 mil. 214.841 fl. Če tedaj država poplača svoje dolgove pri banki, se bo razméra med srebrom in popirjem poravnala, in če bojo banknoti založeni s srebrom, bojo kot znamnja gotovega dnarja, spet ravno toliko vredni kakor srebro in zlato, in nadavek bo jenjal. — Železnica čez goro Semering (med Estrajhom in Štajarskem) se bo nek tudi za vožnjo ljudi med 15. in 17. tega mesca odperla. — Višji poveljnik 3. in 4. armade fzm. Hess se je 1. dan t. m. podal v Pešt. — 29. junia je bila v Benetkah že nova pšenica na prodaj, lepa je; povsod po Laškem se nadjajo dobre letine, tudi v Furlanii, kjer so pa malo svile pridelali in se tertja bolezen zlo razširja; tudi v Toskani je taka. — V Kološu je našel umetnik Rajka pri turnskih urah tako napravo, da kazalo od minute do minute poskakuje, med tem pa mirno stoji; ker navadne ure dostikrat prav ne kažejo, če veter kazala žene ali jih na njih sedeči tiči ustavljajo, misli Rajka s to napravo vse te napake odverniti. — Juter pričakujejo na Dunaji odgovor rusovskega cara, ki ga ima knez Gorčakov (pa ne vojskovodja) prinesti. — Zmiraj več rusovske armade se nabira v Moldavi, kjer se bo nek z naj večjo silo ustavila; v Jaš je došel 26. p. m. kurir s poveljem, da vsi polki Kozakov, ki so v Besarabii, imajo v Moldavo marširati, kamor nek tudi carevič Aleksander Nikolajevič pride. — Na meji proti Bukovini je že veliko rusovskih tabarov, polnih vojakov, ravno tako poleg Sereta proti erdeljski meji; kmalo se bo pokazalo: kaj to zbiranje rusovske armade blizo mej austrijskih pomeni. — Od višjega rusovskega vojskovodja se kmalo govori, da je hudo bolán, „Terž. čas.“ celó pravi, da je že umerl, kmalo pa, da bo ob kratkem zdrav; le to je gotovo, da je knez Gorčakov za njegovega namestnika izvoljen. — Plemenitniki moskovskega pglavarstva so svoje domoljubje slavno s tem skazali, da hočejo, dokler vojska terpi, desetino svojih dohodkov caru darovati za vojskine potrebe; to znese na leto 200.000 sr. rubljev. — V Šumli